

Temat: Prawne aspekty funkcjonowania monistycznego modelu zarządzania spółką europejską

Streszczenie

Spółka europejska (zwana dalej jako SE) została wprowadzona przez ustawodawcę europejskiego na mocy Rozporządzenia Rady (WE) nr 2157/2001 z dnia 8.10.2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (zwanego dalej jako rozporządzenie). Jego treść nakłada na państwa członkowskie Unii Europejskiej (zwanej dalej jako UE) obowiązek wprowadzenia uzupełniających regulacji prawnych obejmujących funkcjonowanie spółek europejskich (dalej: SE). Aktem prawnym polskiego systemu prawnego regulującym funkcjonowanie SE jest Ustawa z dnia 4.03.2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej (zwana dalej jako ustawa o spółce europejskiej). W ramach funkcjonowania tej formy spółek zostały wyodrębnione dwa modele zarządzania: monistyczny, przewidujący funkcjonowanie rady administrującej oraz dualistyczny, w ramach którego działają zarząd i rada nadzorcza.

Wybór tematu niniejszej rozprawy wynikał z przekonania, że istnieje w Polsce potrzeba poszerzenia wiedzy na temat zarządzania SE zarówno wśród teoretyków prawa jak i praktyków rozważających podjęcie działalności gospodarczej z wykorzystaniem tej formy spółki oraz poznania poziomu wykorzystania SE w obrocie gospodarczym, ze szczególnym uwzględnieniem modelu monistycznego. Według autora, wykazanie zalet monistycznego modelu zarządzania spółkami mogłoby przyczynić się do wykorzystania go jako realnej alternatywy dla dominującego modelu dualistycznego, co z kolei, mogłoby spowodować poprawę sprawności i efektywności funkcjonowania spółek.

Celem pracy jest:

1. Poznanie stopnia znajomości i oceny przepisów monistycznego modelu zarządzania SE przez władze tych spółek w Polsce.
2. Ocena wpływu wyboru modelu zarządzania SE na jej funkcjonowanie.
3. Ustalenie przyczyn niewielkiego wykorzystania monistycznego modelu zarządzania SE w Polsce.
4. Identyfikacja czynników mogących wpływać na wzrost zainteresowania prowadzeniem działalności gospodarczej w formie SE.

Pytania, na które należało odpowiedzieć były następujące:

1. Czy w obowiązującej w Polsce ustawie o spółce europejskiej i przepisach unijnych rozwiązania normatywne dotyczące monistycznego modelu zarządzania spółką stanowią równoważne rozwiązania w stosunku do modelu dualistycznego?
2. Jakie czynniki sprawiają, że monistyczny model zarządzania spółką w Polsce prawie nie jest stosowany?
3. Które z rozwiązań normatywnych dotyczących monistycznego modelu zarządzania spółką przyjętych w systemach prawnych wybranych państw członkowskich UE mogłyby zostać zastosowane w polskich spółkach?
4. Czy modyfikacja rozwiązań normatywnych dotyczących monistycznego modelu zarządzania, mogłaby spowodować wzrost zainteresowania przedsiębiorców zakładaniem spółek europejskich w Polsce?

W nawiązaniu do powyższych pytań sformułowano następujące tezy:

1. Pomimo, że oba modele są przewidziane nie tylko w rozporządzeniu, ale także w ustawie o spółce europejskiej, monistyczny model zarządzania SE w praktyce nie jest w Polsce jednakowo dostępny dla przedsiębiorców jak model dualistyczny.
2. Jedną z najważniejszych przyczyn niewykorzystywania w Polsce monistycznego modelu zarządzania spółką jest brak wystarczających regulacji w polskim systemie prawnym oraz wiedzy przedsiębiorców dotyczących tego modelu. Dlatego regulacje te powinny znaleźć zastosowanie we wszystkich spółkach kapitałowych k.s.h., a nie wyłącznie w prostej spółce akcyjnej (zwanej dalej jako PSA).
3. Polskie ustawodawstwo powinno uszczegółowić regulacje prawne dotyczące monistycznego modelu zarządzania, w szczególności w przedmiocie wprowadzenia kryteriów wyboru kandydatów do rady administrującej, zakresu delegowanych na rzecz dyrektorów wykonawczych kompetencji, mechanizmów monitorowania kondycji finansowej SE celem zapewnienia im efektywności, pozwalającej uniknąć ryzyka upadłości.
4. Doświadczenia krajów, w których ustawodawstwo krajowe równorzędnie reguluje oba modele zarządzania spółką wskazują, że jest to czynnik sprzyjający wzrostowi zainteresowania prowadzeniem działalności gospodarczej w formie SE.

W celu weryfikacji postawionych tez, w rozprawie wykorzystano następujące metody badawcze: historyczno-prawną, dogmatyczno-prawną oraz prawnoporównawczą. Pomocniczo, wykorzystano w pracy badania ankietowe, którymi zostały objęte SE oraz ich oddziały zarejestrowane w Polsce.

Metodę historyczno-prawną wykorzystano w celu poznania ewolucji koncepcji kształtowania się na przestrzeni XX w. idei SE, jej struktury organizacyjnej oraz przeznaczenia. Wykorzystanie tej metody badań pozwoliło na dokonanie oceny, czy, a jeżeli tak, to które z odrzuconych w przeszłości rozwiązań prawnych mogłyby obecnie znaleźć zastosowanie na gruncie funkcjonowania SE.

Drugą z zastosowanych metod stanowiła metoda dogmatyczno-prawna polegająca na dokonaniu wykładni językowej, systemowej oraz celowościowej. Znalazła ona zastosowanie w odniesieniu do badania aktów prawnych relewantnych dla omawianej problematyki, jak również analizy stanowisk doktryny oraz orzecznictwa. Wykładni językowej została poddana w szczególności ustawa o spółce europejskiej zawierająca przepisy prawne dotyczące monistycznego modelu zarządzania oraz k.s.h. w części dotyczącej spółki akcyjnej.

Użycie metody dogmatyczno-prawnej stanowiło asumpt do skorzystania z metody prawnoporównawczej. Zachodziła bowiem potrzeba wykorzystania obu metod jednocześnie. Dotyczyło to sytuacji, gdy za pomocą metody dogmatyczno-prawnej analizie podlegał akt innego porządku prawnego, zaś wyprowadzone wnioski obejmowały elementy prawnoporównawcze. Przyjętym modelem metody prawnoporównawczej była komparatystyka instytucjonalna, która polega na identyfikacji i porównaniu instytucji pełniących te same lub zbliżone funkcje w regulowaniu danego stosunku prawnego. Wykorzystanie jej pozwoliło na ustalenie, które z przyjętych w innych porządkach prawnych rozwiązań mogłyby znaleźć zastosowanie na gruncie prawa polskiego. W ramach prawnoporównawczej analizy monistycznego systemu zarządzania SE dokonano przeglądu porządków prawnych: Wielkiej Brytanii, Republiki Czeskiej i Republiki Federalnej Niemiec. Z uwagi na fakt, że na terenie tych państw funkcjonują odmienne tendencje związane z wykorzystaniem jednoszczeblowego systemu zarządzania spółką, ich wybór był nieprzypadkowy. W pierwszym ze wskazanych wyżej porządków prawnych dominuje bowiem monistyczny, w drugim dualistyczny, a w trzecim mieszany system zarządzania SE.

W rozprawie wykorzystano także metodę ankietową. Polegała ona na sporządzeniu, a następnie wysłaniu za pośrednictwem poczty elektronicznej kwestionariuszy ankiety do przedstawicieli spółek europejskich zarejestrowanych w Polsce (z uwzględnieniem oddziałów). W tej części było to więc badanie zupełne. Treść ankiety, jej wyniki oraz ich analiza wraz z wnioskami zostały przedstawione w rozdziale III (podrozdział 3.2., 3.3.). Wykorzystanie metody ankietowej pozwoliło ustalić przyczyny wyboru odpowiedniego modelu zarządzania przez przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w formie SE. Skorzystanie z tej metody pozwoliło również na poznanie świadomości prawnej przedsiębiorców w zakresie

dokonanego wyboru, sposobu funkcjonowania jednoszczeblowego systemu sprawowania zarządu oraz na ocenę czy dotychczas obowiązujące przepisy prawa polskiego sprzyjają wyborowi monistycznego modelu zarządzania.

Dysertacja składa się z trzech rozdziałów:

W rozdziale I przedstawiono ewolucję koncepcji wprowadzenia do europejskiego systemu prawnego przepisów dotyczących SE. W oparciu o analizę charakteru prawnego organów spółki, struktury organizacyjnej organów spółki, ich uprawnień, a także odpowiedzialności za zobowiązania spółki, przedstawiono istotę i najważniejsze cechy obu modeli zarządzania spółką kapitałową. Dwupoziomowy model zarządzania został poddany bardziej szczegółowej analizie, bowiem w dalszej części rozprawy autor koncentrował się na różnych aspektach wykorzystywania modelu monistycznego. Pomimo dostrzegalnych odrębności monistycznego i dualistycznego modelu zarządzania SE, w większości stosuje się do nich te same przepisy k.s.h odnoszące się do funkcjonowania spółek akcyjnych. Powyższy fakt może w praktyce powodować trudności związane z prawidłowym stosowaniem wskazanych przepisów regulujących funkcjonowanie dualistycznego modelu zarządzania SE do zarządzania spółkami o modelu monistycznym.

Treść rozdziału II dotyczy charakterystyki monistycznego modelu zarządzania spółką europejską na gruncie przepisów prawa europejskiego, a w szczególności przywołanego rozporządzenia Rady. Bazując na przedmiotowym ustawodawstwie, dokonana została ocena jego znaczenia poprzez ustalenie stopnia wykorzystania tej formy SE w państwach członkowskich UE. Kolejno, analizie została poddana regulacja monistycznego modelu zarządzania w krajach, w których zarejestrowanych jest najwięcej spółek europejskich, a mianowicie: Wielkiej Brytanii, Republice Czeskiej oraz Niemczech. Poszukiwano odpowiedzi na pytania - czy liczba tych spółek jest wynikiem obecnego kształtu przepisów legislacyjnych czy też spowodowana jest pozaprawnymi przyczynami. W wyniku podjętych rozważań zauważono, że na terenie państw członkowskich UE (w szczególności w Republice Czeskiej) znaczna liczba zarejestrowanych SE, faktycznie nie prowadzi działalności gospodarczej. W związku z powyższym, należy podjąć odpowiednie działania legislacyjne zmierzające do wprowadzenia przepisów sprzyjających rejestracji SE, których założyciele faktycznie będą prowadzić działalność gospodarczą. Zauważono również problem niezależności dyrektorów niewykonawczych w monistycznym modelu zarządzania SE. Polega on na zapewnieniu swobody tym dyrektorom w zakresie nadzoru nad dyrektorami wykonawczymi w organie zarządczo - nadzorczym.

W rozdziale III skoncentrowano się na porównaniu polskich regulacji monistycznego

modelu funkcjonowania spółki europejskiej z europejskimi rozwiązaniami normatywnymi. W pierwszej kolejności, wskazano czynniki wpływające na wybór modelu zarządzania spółką europejską w Czechach oraz w Niemczech. Przedstawiono również wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w funkcjonujących w Polsce SE. W tej części pracy wskazano też przyczyny małej popularności spółek europejskich w Polsce na tle ich funkcjonowania w Wielkiej Brytanii, Czechach oraz Niemczech. Dokonano prawnoporównawczej oceny polskich regulacji normatywnych monistycznego modelu SE. Zaproponowano również, aby rozwiązania dotyczące funkcjonowania monistycznego modelu zarządzania prostą spółką akcyjną mogły znaleźć zastosowanie do SE. W wyniku podjętej analizy stwierdzono, że polski ustawodawca podejmuje działania zmierzające do poszerzenia dostępu przedsiębiorców do monistycznego modelu zarządzania, czego wyrazem jest wprowadzenie w dniu 1.07.2021 r. przepisów o prostej spółce akcyjnej. *De lege ferenda*, przepisy te należy stosować odpowiednio do SE. Przejawem równości dostępu do monistycznego i dualistycznego modelu zarządzania byłaby możliwość wyboru pierwszego z nich w odniesieniu do pozostałych spółek kapitałowych (tj. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej). Na gruncie prawa polskiego, należy również podjąć działania legislacyjne zwiększające niezależność dyrektorów niewykonawczych SE oraz ograniczających ryzyko ogłoszenia upadłości SE.

W ramach uwag końcowych, wskazano, że doświadczenia ukształtowane przez przyjęty w polskim systemie prawnym model dualistyczny zarządzania spółkami kapitałowymi wpływają na marginalne zainteresowanie monistycznym modelem zarządzania SE w Polsce. W krajach, w których podstawowym modelem zarządzania jest model dualistyczny, również ten system przeważa w odniesieniu do SE. Im precyzyjniejsze są rozwiązania dotyczące danego modelu, tym częściej jest on wykorzystywany w praktyce. Odnosząc się do przyczyn marginalnego znaczenia SE w Polsce, wskazano brak znajomości analizowanej formy prowadzenia działalności gospodarczej, zbyt duże bariery formalnoprawne towarzyszące powołaniu SE oraz możliwość osiągnięcia zakładanych efektów ekonomicznych i organizacyjnych przy wykorzystaniu innych spółek kapitałowych dostępnych w polskim systemie prawnym. Po wprowadzeniu rozwiązań prawnych dotyczących: transgranicznego świadczenia usług, swobody zawiązywania spółek przez obywateli państw członkowskich w wybranym przez nich kraju UE, określenia przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości zasad statusu osobowego innych spółek niż SE – przyczyny powołania SE tracą na znaczeniu. Do niewielkiego zainteresowania SE może też przyczyniać się brak preferencji podatkowych. Z wniosków *de lege ferenda*, autor proponuje uzupełnienie lub odpowiednie stosowanie do monistycznego modelu zarządzania przepisów o prostej spółce akcyjnej.